

Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť

XIII. Lubyho právnické dni

/správa z konferencie konanej 28.-29.9. 2017/

Trinásty ročník medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorú už tradične každé dva roky usporadúva Nadácia Štefana Lubyho a Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave na zámku v Smoleniciach, sa niesol v znamení príjemnej atmosféry. Téma tohtoročných Lubyho právnických dní, **Sociálna funkcia práva a narastajúca majetková nerovnosť**, vzišla z myšlienok profesora Lazara, a ako to zhodnotila súčasná dekanka Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, sotva by sme našli tému väčšmi aktuálnu a naliehavejšiu. Úvodným príhovorom doc. Olšovská poukázala na to, že nožnice majetkovej nerovnosti sa otvárajú rýchlejšie než sme si pri spoločensko-politickej zmene v roku 1989 vedeli predstaviť. A práve v súvislosti so zámerom vytvoriť férové spoločenské a ekonomické prostredie, sa dá polemizovať o tom, či sa to skutočne aj dosiahlo. Aj s cieľom napomáhať tvorbe právnych rámcov života spoločnosti si množstvo domácich aj zahraničných hostí pripravilo príspevky, ktoré si priblížime.

Prof. Ján Lazar vo svojom príspevku „K téme: úvodný referát“ zdôraznil úlohu použitia dostupných prostriedkov súkromného a verejného práva na riešenie problémov gradujúcej majetkovej polarizácie, ktoré sú v rozpore s v Európe uznávaným trhovým hospodárstvom. Poznamenal aj, že vyvstáva mnoho otázok, týkajúcich sa rozsahu majetkovej nerovnosti, keďže polarizácia vo svetovom meradle stále narastá, ekonomická moc je úmerná vlastnenému kapitálu a pomaly smerujeme k svetu, kde veľké firmy budú ako štát. Uvedené presahuje do témy právnej, no otázky sú aj sociálne a etické dôsledky nerovnosti.

Príspevok prof. Tatjany Josipović na tému „Sociálna úloha súkromného práva vo finančnej kríze“ priblížil vplyv finančnej krízy na súkromné právo, spočívajúci v nových obmedzeniach slobody, v novej interpretácii práva a v nových podmienkach pre obchodníkov. Profesorka z Právnickej fakulty Univerzity v Záhrebe hovorila aj o úlohe súkromného práva v oblasti ochrany občanov, jeho vplyvoch na základné princípy súkromného práva a o perspektívach.

Z Právnickej fakulty patriacej pod Univerzitu v Novom Sade pricestoval prof. Dušan Nikolič, ktorý sa v úvode príspevku „Sociálna rovnováha a spravodlivosť súkromného práva“ venoval téme spoločného bohatstva a sociálnej rovnováhy. Opísal tradíciu meštianstva v 19., 20. a 21. storočí a poukázal na jej opakovanie sa v histórii. Hovoril aj o sociálnej úlohe práva a vyslovil pranie, aby sa „veci pohli“ smerom k spravodlivejšiemu súkromnému právu.

Prof. Evgeny Alekseevich Sukhanov z Právnickej fakulty Lomonosovej moskovskej štátnej univerzity vo svojom príspevku „Nová reforma ruského práva obchodných spoločností a práva „malých“ členov akciových spoločností“ prítomným poslucháčom priblížil riziká, s ktorými sa pri realizácii svojich práv môžu stretnúť tzv. „malí“ členovia akciových spoločností, a to s ohľadom na novú reformu obchodných spoločností v ruskom práve.

Problematiku tzv. „anti-tying rule“ objasnila prof. Christiane Wendehorst z Právnickej fakulty Univerzity vo Viedni v príspevku „Úvaha o osobných alebo iných údajoch uvedených ako

proti hodnota za digitálny obsah alebo služby“. Položila si otázku, či sa v dnešnej dobe v digitálnom prostredí už neobchoduje aj s ľudskými právami. Zamýšľala sa aj nad tým, či je povaha zmluvného práva vo vzťahu k ochrane osobných údajov autonómna alebo doplnková. Odpoveďou bol jej pohľad na súčasnú situáciu, v ktorej je zmluvné právo postupne nahrádzané Všeobecným nariadením o ochrane údajov, a teda už plní skôr doplnkovú funkciu.

„Ochrana rodiny v sociálnom a právnom kontexte“ bol spoločný príspevok prof. Mareka Šmida a doc. Márie Šmidovej, obaja z Trnavskej univerzity v Trnave. Objasnená bola sociálna funkcia práva pri ochrane rodiny v záťažových situáciách, vyvolaných najmä narodením dieťaťa so zdravotným postihnutím. Doc. Šmidová hovorila aj o vyrovnaní príležitostí, ktoré je procesom dodávajúcim niečo, čo osobám so zdravotným postihnutím chýba oproti ostatným a čo tí ostatní nepotrebujú. Na záver príspevku vyslovila prevzatú myšlienku, že zvýhodnenie je vecou spoločnosti a nie osoby so zdravotným postihnutím.

Prof. Aleš Gerloch z Právnickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe vo svojom príspevku na tému „Právo: rovnosť a nerovnosť“ poukázal na to, že ľudia fakticky rovní nie sú. Poukázal na viaceré momenty v našej histórii, kedy bola nerovnosť zakotvená priamo v ústave, kde napríklad v roku 1918, resp. 1920 bolo prijaté, že prezidentom môže byť tá istá osoba maximálne dve volebné obdobia, avšak Tomáš Garrigue Masaryk mal „ústavnú výnimku“ a prezidentom bol dovedna štyrikrát po sebe. Podobne na tom bol tzv. Lex Svoboda, ktorý sa napriek všeobecnej úprave uplatnil len jedenkrát a to v roku 1975, kedy bol prijatý. Profesor svoj príspevok ukončil s myšlienkou, že právna úprava nie len pomáha vyrovnávať nerovnosť, ale dáva moc nerovnosť aj zväčšovať. „Právo je tu preto, aby silnejší nemohli všetko.“

Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied reprezentoval dr. Eduard Bárány. „Sociálna spravodlivosť v práve“ je téma, o ktorej sa dá povedať mnohé. Informácie pre jeho prednášku boli inšpirované prísunom informácií z masovokomunikačného prostredia. Dramaticky sa zväčšujúca majetková nerovnosť aktualizuje večne diskutovanú tému sociálnej spravodlivosti, v súčasnosti „stále menšie percento obyvateľov vlastní väčšie percento svetového majetku“. Dr. Bárány poukázal na to, že pri stanovovaní pravidiel je dôležité skúmanie dopadov a dôsledkov. Upozornil na to, že samotná predstava sociálnej spravodlivosti je reakciou na nemorálne realizovanie politiky v štáte. Napomôcť sociálnej spravodlivosti môže vedomé regulovanie spoločenského života.

Prof. Jan Hurdík z Právnickej fakulty Masarykovej univerzity, pojednával vo svojom príspevku „Spravedlnost soukromého / občanského práva“ o ideálnej spravodlivosti pre tento svet, za ktorú považuje distributívnu spravodlivosť. Zamýšľal sa nad možnosťami distributívneho potenciálu, konceptami uplatňovania spravodlivosti i nádejami spojenými so spravodlivosťou v súčasnosti. Poznámene, že občianske právo je základom, o ktorý je možné oprieť „redistribúciu spoločenského dobra“.

S osobitným statusom spotrebiteľa a s významom nerovnosti sa v príspevku „Rovnosť a slabosť v súkromom práve ako vôľa a predstava? (aneb rozprava nad sociálnymi dôsledky zvláštnych formálnych skupinových statusů subjektů soukromého práva)“ zaoberal prof. Josef Bejček taktiež z Právnickej fakulty Masarykovej univerzity. Jeho výstup v sebe niesol viaceré zaujímavé myšlienky. Poukázal na to, že nerovnosť hýbe ekonomikou, rovnako ako je to v športe. Publiku položil otázku, či v súčasnosti „máme zásadu rovnosti, z ktorej je občas výnimka, alebo máme zásadu ochrany slabšej strany, z ktorej je občas výnimka rovnosť“. K súčasnému trendu chápania slabšieho podnikateľa ako

„kvázispotrebiteľa“ poznamenal, že slabosť v podnikaní, nie je zásluha hodná ochrany, ak funguje férová súťaž.

Prof. Christian Alunaru z Právnickej fakulty Západnej univerzity Vasila Goldisa v Rumunsku svoj príspevok „Úloha nového rumunského súkromného práva v boji proti rastúcej majetkovej nerovnosti“ zameril na nový rumunský občiansky zákonník a význam jeho úpravy pri odstraňovaní majetkovej nerovnosti. Podľa jeho názoru, už v súčasnosti neexistuje zmluvná sloboda v pravom slova zmysle, nakoľko zmluva založená výlučne na slobodnej vôli je modifikovaná právom, ktoré sa vnucuje slabšej strane a princíp solidarity má byť pri uzatváraní zmluvy ťažiskový. Novinkami v rumunskej právnej úprave je povinnosť informovať, zavedenie štandardných doložiek či náprava nepeňažných škôd.

„Majetkové vzťahy manželov a ich vplyv na ekonomickú situáciu rodín. Historický prehľad.“ bol názov príspevku prof. Piotra Fiedorczyka z Právnickej fakulty Univerzity v Białystoku, ktorý poukazoval najmä na významný vzťah vlastníctva manželov a ich postavenie k veriteľom. Ponúkol krátky historický exkurz do majetkových vzťahov medzi manželmi najmä s ohľadom na „predmanželskú zmluvu“. Pán profesor vidí význam manželských dohôd najmä pre bohatých manželov, či tých ktorý vstupujú do manželstva tretí, štvrtý či piaty krát. V Poľsku v súčasnosti existuje možnosť uzatvorenia manželskej dohody pred svadbou, ktorú ročne využije asi 50.000 párov.

Prof. Gábor Hamza z Právnickej fakulty Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti prednášal na tému „Právny predpis ako prostriedok vytvárania sociálnej rovnoprávnosti“, kde publiku priblížil viaceré právne predpisy, ktoré sa snažia rôznou mierou upravovať, resp. zmierňovať sociálnu nerovnosť a ich vplyv na ďalší vývoj v Európe. Zaoberal sa niektorými vybranými článkami napríklad z Maďarského občianskeho zákonníka ale i iných predpisov.

Prežije moderná koncepcia spotrebiteľa ako slabšej strany? To bola otázka, ktorú si položil prof. Fryderyk Zoll z Fakulty práva a administratívy Jagelovskej univerzity v Krakove na úvod svojho výstupu „Spotrebiteľ. Deštrukcia pojmu“. Podľa jeho názoru je dnes ťažko identifikovať koho možno hodnotiť ako slabšiu stranu a preto by mala byť asymetrická informovanosť najvýznamnejším diferenčným kritériom slabšej strany, z dôvodu sily, ktorú má dnes spotrebiteľ na internete. Spotrebiteľské právo je podľa neho právo bez práva a preto dúfa, že sa možno raz vrátíme k predchádzajúcej koncepcii klasických zmluvných strán bez spotrebiteľa.

Doc. Monika Jurčová z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave vo svojom príspevku „Úlohy práva v kolaboratívnej ekonomike“ hovorila o aktuálnych témach, ktoré rezonujú spoločnosťou, ako je UBER či AIRBNB. V dôsledku rozmachu moderných technológií stojíme dnes na prelome štvrtej priemyselnej revolúcie a do popredia sa dostáva kolaboratívna ekonomika, ktorú podporuje aj Európska únia. V dôsledku týchto zmien osobná zodpovednosť jednotlivca zaniká. Podľa rečníčky by malo byť podstatné prehodnotiť minimálne štandardy pre všetkých a nie sa snažiť „napasovať“ štandardy pre každý jeden prípad.

Dr. Jan Tryzna z Právnickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe úvod svojho príspevku „Faktické a právne limity práva při prosazování principu rovnosti“ venoval príkladom rôzneho vnímania foriem diskriminácie. Upriamil pozornosť účastníkov konferencie na skutočnosť, že presadzovanie rovnosti vo vertikálnej aj horizontálnej rovine odzrkadľuje princíp základných ľudských práv. V závere príspevku poukázal na limitácie v realizovaní konceptu rovnosti.

Posledné slovo patrilo doc. Martine Gajdošovej z Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, ktorá svoj príspevok „Právo a odstraňovanie majetkových rozdiel“ začala veľmi originálne, príbehom o Blahobyte a Núdzi. Tak, ako spoločnosť sprevádza právo, tak ju sprevádza aj majetková nerovnosť, ktorá sa nedá odstrániť. Treba si uvedomiť, že najväčší právny vývoj zapríčinila práve majetková nerovnosť, vďaka nej existuje právo na bezplatnú právnu pomoc, na oslobodenie od súdnych poplatkov a mnohé iné. „Aj chudobný, aj bohatý sa bojí, že schudobnie.“ Na základe rozprávky dobra a zla sme zistili, že zlá nie je narastajúca majetková nerovnosť, zle je to, akými sme ľuďmi, keď si nepomáhame.

Napriek na prvý pohľad „krkolomnej“ téme, bol trinásty ročník Lubyho právnických dní nesmierne podnetný, bohatý na veľké myšlienky, veľké teórie a veľké pravdy, ktoré budú v písanej podobe zverejnené v zborníku z konferencie. Tento ročník sa už akosi tradične neniesol len v duchu odbornom, ale aj v duchu priateľskej atmosféry, hry na klavíri, či spevu. V duchu nových priateľstiev a nových zážitkov. Veríme, že o dva roky sa opäť stretneme na zámku s novými myšlienkami a tešíme sa na novú, rovnako zaujímavú tému.

Mgr. Monika Martišková, interná doktorandka,
Katedra dejín práva, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

JUDr. Dominika Kučerová, interná doktorandka
Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta
Trnavskej univerzity v Trnave